

„UČITEL MĚ OBTĚŽOVAL“ – OBTĚŽOVÁNÍ Z HLEDISKA STUDENTEK/Ů VŠ

EXPERIENCES OF STUDENTS WITH SEXUAL HARASSMENT AT UNIVERSITIES - THE QUALITATIVE STUDY

Irena Smetáčková

Abstrakt: Článek představuje část výsledků výzkumu „Sexuální a genderově motivované obtěžování vyučujících vůči studujícím na VŠ“. Informuje o tom, jaké chování studenti/ky označují za sexuální obtěžování a jaké pocity v nich obtěžující chování vyvolává. Vychází přitom z rozhovorů s deseti studujícími a z dotazníkového šetření s účastí více než 800 studujících. Chování spojované se sexuálním a genderově motivovaným obtěžováním lze rozdělit do několika kategorií podle toho, na koho směřuje (jedinec, skupina, společnost) a jaký má obsah (osobní zájem, sexuální narážky, znevažování). Pro většinu chování platí, že jej studující vnímají ambivalentně, což snižuje jejich možnost se obtěžování bránit.

Klíčová slova: vztah mezi vyučujícími a studujícími na vysokých školách, moc, sexuální a genderově motivované obtěžování, osobní vnímání obtěžujícího chování

Abstract: The article starts from the extensive research of improper and harassing behavior of teachers towards students at universities. Semi-structured interviews with ten students and questionnaires for 800 students were used to identify how students understand the term sexual harassment and how they feel. The behavior linked to sexual and gendered harassment can be divided to several categories based on target (individual, group, global) and content (personal interest, sexual hints, disparagement). Students perceive most such behaviors in ambivalent way what inhibit their defending reaction.

Key words: relationships between teachers and students at universities, power, sexual and gendered harassment, individual perception of harassing behavior

ÚVOD

Článek představuje část výsledků z výzkumu Sexuální a genderově motivované obtěžování na českých vysokých školách¹⁵¹. V kvantitativním zkoumání sexuálního a genderově motivovaného obtěžování (dále jen SGO, případně SO či GO) existují dva obvyklé přístupy. Jeden vychází z tzv. objektivní definice, která odpovídá legislativnímu či jinak ustálenému vymezení obtěžování a ve shodě s ním mapuje zkušenosti s konkrétním chováním. Cílem takového výzkumu je zjistit, jak často se lidé setkávají s chováním, které spadá do definice obtěžování, aniž by tak ale bylo ve výzkumu označeno. Druhý přístup se zaměřuje na individuální představy o SGO. Podstatou je, že

¹⁵¹ Výzkum realizuje Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze za finanční podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Výzkum probíhá od roku 2008 a plně ukončen bude v prosinci 2009. Hlavním výstupem bude závěrečná výzkumná zpráva a dále materiál pro vysoké školy obsahující doporučení týkající se prevence a řešení sexuálního a genderově motivovaného obtěžování. Výzkumný tým je složen z následujících osob: PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D., Ing. Petr Pavlík, Ph.D., Mgr. Kateřina Kolářová, Ph.D., Bc. Kateřina Cidlinská, Bc. Eva Juračková, Bc. Lenka Slavíková, Bc. Lenka Vrbová.

respondenti/ky vymezí pojem obtěžování, včetně příkladů obtěžujícího chování. V obsáhlejších výzkumech se oba přístupy propojují. To přináší některá metodologická úskalí (např. zkresení v důsledku pořadí obou částí), ale zároveň to dovoluje fenomén SGO lépe poznat (Paludi, 1990).

Vedle uvedených dvou přístupů je využívána technika scénářů. Ta spočívá v tom, že respondentům/kám jsou předloženy konkrétní situace, u nichž hodnotí, zda se jedná z jejich pohledu o obtěžování a současně situaci podrobněji komentují. Scénáře jsou užitečné proto, že se věnují úrovni každodenních praktik, ale přitom nevyžadují od respondentů/ek, aby měli a popisovali vlastní zkušenosti s takovým chováním. Jejich výhodou tak je, že i v rámci dotazníku umožňují získat hlubší vhled do toho, jak lidé SGO vnímají a jak o něm uvažují.

Uvedené tři přístupy byly zkombinovány v dotazníkovém šetření, které tvořilo první fázi našeho výzkumu. O tom, jaká je frekvence chování spadajícího do objektivní definice SGO a jaká je osobní definice SGO u studentů/ek českých vysokých škol, referuje článek P. Pavlíka v tomto sborníku. Tento příspěvek se soustředí na vnímání, hodnocení a reagování na konkrétní situace splňující subjektivní definici SGO. Vycházet přitom budu jednak z dotazníkového šetření s účastí 832 studentů/ek (konkrétně z části využívající scénáře) a jednak z navazujících 10 rozhovorů¹⁵².

SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ: HETEROGENNÍ OZNAČENÍ

Jak bylo ukázáno v článku P. Pavlíka, pojem sexuální obtěžování má širokou škálu významů. Podle obvyklých definic i podle osobních vymezení respondentů/ek do něj spadají projevy od zesměšňujících poznámek na ženy či muže, které vytváří nepříjemnou atmosféru, po otevřený sexuální nátlak. Společným rysem tohoto chování je zneužívání asymetrické pozice mezi interagujícími osobami, tzn. zneužívání moci, kterou jedna osoba či skupina osob má nad druhou (Gutek, 1985). Moc obvykle vyplývá z postavení v rámci instituce (vyučující versus studující), ovšem v některých situacích se může kombinovat s mocí stojící na jiném principu, například genderovém (žena versus muž), věkovém (starší versus mladší) či socio-kulturním (majorita versus minorita). Tyto jednotlivé aspekty se mohou v konkrétním vztahu mezi dvěma lidmi či skupinami podpořit a mocenskou převahu alokovat na jednu stranu, nebo se mohou vzájemně popírat a vytvářet komplikované konstelace, které se mění podle situačního kontextu (McKinney, 1990).

Navzdory tomu, že bližší pohled na SO vede k širokému vymezení, většina lidí si jej primárně spojuje s přímými sexuálními projevy. Protože téma SO není běžně přítomno ve veřejném diskurzu, lidé o něm obvykle nepřemýšlejí, a mají proto tendenci jej redukovat. Chování, které není explicitně sexuální, bývá za SO označováno až při podrobnějším pohledu, jež je obvykle třeba stimulovat¹⁵³. Při otázce, co je SO, lidé většinou nejprve odpoví, že se jedná o nechtěné¹⁵⁴ chování s cílem navázat

¹⁵² Ve výzkumu bude celkem uskutečněno 45 rozhovorů. Článek vzniká v momentu, kdy bylo realizováno a analyzováno 10 hloubkových rozhovorů s devíti ženami a jedním mužem, kteří studující různé obory a různé vysoké školy v ČR. Přibližně polovina z nich předem avizovala osobní zkušenost s SGO. Polostrukturované rozhovory byly vedeny a zpracovány standardním způsobem odpovídajícím kvalitativní metodologii. Podrobnější údaje budou k dispozici v závěrečné výzkumné zprávě v prosinci 2009.

¹⁵³ Tato redukce v rámci výzkumu například znamenala, že část lidí, s nimiž byly vedeny rozhovory, uváděla, že nemá žádné zkušenosti s SO. Posléze však vyplynulo, že mají řadu zážitků s chováním, které splňuje některé aspekty SGO.

¹⁵⁴ Otázka, zda SO musí být nutně chování nechtěné či dokonce explicitně odmítané, je přítomna v teoretických diskusích. Zde není prostor se jí věnovat, avšak další výstupy z výzkumu ji tematizují.

sexuální styk, následně to doplní o chování se sexuálním podtextem a dále o chování znevažující ženy či muže. Pro označení posledního jmenovaného chování je terminologicky přesnější používat pojem genderové či genderově motivované obtěžování. Protože klíčovým aspektem genderového řádu je sexualita, s čímž souvisí fakt, že vztahy mezi ženami a muži jsou v naší kultuře a priori sexualizované, je logické, že GO a SO často splývá (Fitzgerald, 1995).

Prostřednictvím rozhovorů a techniky scénářů jsem identifikovala kategorie učitelského chování, které jsou označovány za obtěžující z hlediska samotných studentů/ek. Toto chování lze pro lepší názornost uspořádat do následujícího schématu:

	Osobní investice	Sexuální jednání	Znevažování žen a mužů
Individuální	mentorství až zamilovanost	svádění	dobírání a urážení
Skupinové	Kamarádství	sexuální frajerství	fragmentování
Neadresné	„guruovství“	„loudilství“	stereotypy

Schéma kombinuje dvě osy, a sice cílový objekt (konkrétní student/ka, skupina studentů/ek, společnost) a obsah (projevy osobního zájmu, narážky a jednání se sexuálním podtextem, znevažování žen a mužů, resp. určité skupiny žen a mužů). Zařazení konkrétního chování v rámci schématu je třeba vnímat s nadsázkou; jedná se o první pokus o kategorizaci, který bude zpřesněn po dokončení plné série rozhovorů.

Uvedené kategorie chování studující zmiňují v souvislosti s SO. To však neznamená, že by je jednoznačně za SO označovali. Jak podle subjektivní, tak podle objektivní definice splňují jednotlivé kategorie chování charakteristiky SGO v různé míře. Za SGO je nejvíce považováno chování směřující na konkrétní studentku/a a obsahující sexuální narážky či výzvy. Další typy chování vyvolávají ve studujících ambivalentní až nepřijemné pocity, ale s označením SGO váhají.

Ačkoliv schéma jednotlivé kategorie chování odlišuje, je třeba připomenout, že v realitě dochází často k jejich vzájemnému prolínání. Například projevování osobního zájmu (investice) může v určité fázi získat sexuální podtext nebo sexuální narážky mohou být kombinovány s celkově znevažujícími vtipy na skupinu žen či mužů.

V dotazníku se studující shodli, že pokud k obtěžování dochází, dopouští se jej nejčastěji učitelé-muži (81 %) a je namířeno vůči studentkám-ženám (91 %). Z tohoto důvodu budeme dále v textu popisovat chování mezi učiteli a studentkami, včetně jazykového určení. Nicméně to neznamená, že nemůže docházet k obtěžování mezi učitelkami a studenty¹⁵⁵.

¹⁵⁵ Vztah mezi učitelkou a studentem, ale i obtěžování studentů ze strany učitelek má v důsledku nastavení genderového řádu mnoho rozdílných charakteristik v porovnání s častější vztahovou konstelací učitel-muž a studentka-žena. Signifikantní například je menší viditelnost podobných vztahů a zároveň menší tolerance v případě partnerských vztahů.

V následujícím textu budou představeny hlavní kategorie chování, které naznačilo schéma. Rozsah článku však neumožňuje provést popis vyčerpávajícím způsobem. Zájemce/kyně proto odkazují na další výstupy z výzkumu.

OSOBNÍ INVESTICE – VÍC NEŽ PROFESIONÁLNÍ ZÁJEM

Za nejméně problematické je studujícími považováno chování vycházející z osobního zájmu, který překračuje obvyklou blízkost vztahu mezi vyučujícími a studujícími. Pokud učitel projevuje zájem o všechny studující, nebývá to označováno za obtěžování a naopak je takový přístup pozitivně přijímán. Podobně je to i v případě zájmu o skupinu studujících, zvláště pokud se jedná o celou formálně vzniklou skupinu (např. studijní kruh). Méně pozitivně je přijímáno, pokud má učitel vytipovanou určitou skupinu studentů/ek se společným znakem (např. shodný zájem), jímž věnuje větší pozornost. Taková situace bývá vnímána ostatními studujícími jako nespravedlivá, a pokud je vybraná skupina genderově homogenní, může být učitelovo chování vnímáno jako SGO.

Velmi ambivalentně jsou zpravidla vnímány situace osobního zájmu vůči konkrétní studentce/ovi. Pokud se zájem drží v odborné oblasti, můžeme takový vztah označit jako mentorský (tj. vyučující pomáhají studujícím v profesním rozvoji, přičemž k nim mají i bližší osobní vztah, ovšem bez sexuálního podtextu). Jinou situací je, když vztah překročí či je snaha aby překročil odbornou oblast, která vyplývá z učitelско-studentské vazby, a začne v něm převažovat charakter vztahu přátelského či mileneckého (ve schématu zjednodušeně nazváno „zamilovanost“). Takový vztah může mít tři základní varianty – vztah oboustranný, vztah jednostranný od učitele, vztah jednostranný od studentky. Výzkumná data nám dovolují soustředit se pouze na vztah s aktivním zapojením učitele, tj. vztah jednostranný od učitele nebo vztah oboustranný.

Respondenti/ky se shodují, že oboustranný milenecký vztah mezi učitelem a studentkou vzniká poměrně často. Je založen na dobrovolnosti, a proto není označován za SGO. Partnerské vztahy studující neodsuzují, ale ani je zcela nepřijímají. Důvodem je zejména uvědomování si rizik, která takové situace přináší pro všechny zúčastněné – pro učitele, studentku i celou studijní skupinu. Zvláště důležité je, že studující spojují důsledky podobných vztahů s efektivitou vzdělávání. Zejména kvůli obavě z nespravedlnosti a degradaci učitele v očích ostatních studujících dochází ke zhoršení atmosféry ve studijní skupině, což následně sníží úspěšnost procesu učení. Proto je navazování partnerských vztahů povětšinou vnímáno jako nešťastné a většina respondentů/ek se domnívá, že je součástí učitelské profesionality, aby k tomu nedošlo. Řešení jsou dvě – odložení vztahu do chvíle, kdy studentka dokončí studium, nebo převedení studentky do jiné studijní skupiny.

Pokud je vztah jednostranný, tj. učitel projevuje zájem, který studentka neopětuje, je situace čitelnější. Studující se shodují, že při delším trvání se takové chování stává obtěžováním, nicméně i tak může být těžké si to uvědomit a zejména se proti tomu vzepřít. Důvodů je několik: a) obava z odmítnutí učitele, který se může mstít, b) respekt k autoritě učitele, c) obtížné zdůvodnění toho, proč učiteli nevyhovět, zvláště když jeho chování neobsahuje explicitní sexuální výzvy.

Dobře to ilustruje příběh Kláry. Klára začala navštěvovat fakultní pěvecký sbor, kde působil také její učitel. Při jedné neformální příležitosti ji požádal o telefonní číslo se zdůvodněním, že jí musí poslat termín zkoušky sboru. Dát mu své číslo jí nebylo příjemné, ale nevěděla, jak by mohla odmítnout.

Druhý den jí napsal zprávu s informacemi o sboru, která však působila velmi osobním dojmem. Neutrálně zareagovala. Začaly jí chodit další zprávy s dotazy, jak se má, jak tráví víkend atd. Zprávy byly čím dál osobnější, ale neobsahovaly žádné sexuální poznámky. Rovněž ve škole se jí snažil často kontaktovat, zastavoval ji na chodbách nebo ji žádal, aby počkala po přednášce. Projevoval o ní zájem, ptal se jí na studium, opakoval, jak je šikovná atd. Několikrát ji pozval na osobní schůzku, z které se Klára vymluvila s tím, že se musí učit. Kontakt prostřednictvím sms i krátká setkání ve škole však pokračovaly, navzdory Klářiným nepříjemným pocitům, několik měsíců. „*Mně přišlo, že si nemůžu dovolit neodepsat nějaký autoritě, že můžu třeba odpovědět neutrálně, že nemám čas nebo tak, ale úplně to ignorovat mi přišlo, jako že to není správný.*“

SEXUÁLNÍ JEDNÁNÍ

Chování označené ve schématu jako „sexuální jednání“ obsahuje sexuální narážky, pohledy a výzvy, a proto nejlépe odpovídá běžnému chápání SO (zvláště, je-li použito ve spojení se studijními povinnostmi). Učitelství komentář *„S vaší prací nejsem spokojený/á, a proto zápočet nedostanete. Můžeme to ale probrat při večeři a uvidíme, co by se s tím ještě dalo dělat“* hodnotilo v dotazníku 93 % studujících jako obtěžování. Označení SO je pro takové chování použito jednoznačně v situaci, kdy je namířeno vůči jedné studentce („svádění“); méně jednoznačně, směřuje-li ke skupině („sexuální frajerství“) či je neadresné („loudilství“).

Pro svádění je typické, že jej studující spojují s vlastní atraktivitou a zpravidla je jim zpočátku částečně příjemné. Bývá to však ambivalentní pocit, který se posléze mění v nepříjemný pocit až strach. Negativní pocity souvisí s nezájmem o sexuální kontakt s daným člověkem, dále s obavou, zda mohou projevy učitele bez rizika pomsty explicitně odmítnout, ale také s reakcemi spolustudujících, kteří často pocity dané studentky znevažují s poukazem na možné výhody nebo původní pozitivnější tón komentování učitelova chování.

Jak bylo uvedeno výše, často dochází k redukci SO na otevřené sexuální výzvy. Z hlediska pocitů nepříjemnosti a nepatřičnosti jsou však stejně závažné i jemnější projevy. Protože se pohybují v určité šedé zóně, často neoznačované za SO, jsou navíc pro studentky/y hůře rozpoznatelné a obtížněji na jejich základě získají dojem, že je důvod, proč si na takové chování stěžovat. O jaké projevy může jít, ilustrují dvě studentské výpovědi.

„Dávala jsem mu index, podíval se do něj, prohlédl si mě a zeptal se: ‚A vy jste odkud?‘ Tak říkám, že od Plzně. A on: ‚Já jsem si to myslel. Znáš tady jednoho pana Nováka, ten by mohl mít tak pěknou dceru.‘ To mi přišlo takový divný. Nebylo to hnusný, v jiné situaci by mě to třeba potěšilo. Ale když tam jdete s nějakýma znalostma a on takhle... Bylo mi to prostě nepříjemný. Trochu jsem se usmála, jako že děkuju za kompliment, ale pak jsem i připadala divně.“

„Dělala jsem u něj ročníkovou práci, často jsem s ním konzultovala v kabinetu. Vždycky jsme seděli u stolu, vedle sebe a mluvili o textech, které jsem přinesla. Hodně jsem si ho vážila, byl dobrý odborník i dobrý učitel. Ale jednou jsme zase takhle seděli a on se najednou ke mně otočil a tak mě sjel pohledem. Podíval se na mě úplně jinak než před tím, ne jako na studentku. Za chvíli to bylo pryč. Ani nic neřekl. Ale mě ten pohled přišel hrozně divnej. Pořád jsem to pak měla v hlavě. A trochu jsem se pak bála, jestli se to neobjeví zase.“

V obou případech studentky referují o „divných pocitech“, které v nich situace vyvolaly. Došlo ke zlomu ve vztahu k vyučujícím (zejména v případě druhého příběhu bylo důsledkem prohloubení odstupu od učitele). Učitelova poznámka předefinovala původní učitelско-studentský vztah na žensko-mužský vztah, tj. změnila profesionální situaci, v které je a priori gender upozaděn, na situaci plně genderovanou, v níž hlavní charakteristikou daných osob bylo ženství/mužství. Studentky s takovou změnou kontextu nesouhlasily, ale protože zároveň zůstávaly v institucionálním podřízení vůči učitelovi, necítily možnost se bránit.

Z hlediska osobního prožívání se od výše popsaného výrazně liší situace, kdy je sexuálně laděné jednání namířené vůči skupině či je neadresné. „Sexuální frajerství“ představuje poznámky vůči celé skupině či její části, např. *Támhle napravo sedávají vždycky krasavice, radši se tam ani nebudu dívat, abych se soustředil na výuku.* „Loudilstvím“ označují chování s celkovým sexuálním nábojem, bez přímé vazby na konkrétní studující, např. poznámky typu *[při historickém výkladu] Když ženy bojovaly za volební právo, pálily na protest svoje podprsenky. U toho bych chtěl být.*

Takové chování je vnímáno jako nepatřičné a nepříjemné, ale zároveň i jako méně nebezpečné. Negativní pocity ve studujících často vznikají až časem, a to v důsledku opakování podobných situací a vlastního odstupu, při kterém je důležitá aktuální absence vrstevnického kolektivu. V samotných situacích, kdy k narážkám dochází, mohou být pocity studujících naopak pozitivní, což jim znemožňuje se proti nim ohradit. Důvodem bývá jednak humor, s nímž jsou obvykle narážky podávány, a jednak tlak okolí (tj. informační i normativní vliv skupiny).

ZNEVAŽOVÁNÍ ŽEN A MUŽŮ

Třetí skupina chování nazvaná „znevažování žen a mužů“ odpovídá definici genderového či genderově motivovaného obtěžování a buduje nepříjemné až hostilní prostředí. Jeho podstatou je využívání genderových stereotypů, které stojí na polarizaci žen a mužů, respektive ženství a mužství, na androcentrismu a biologickém esencialismu (Bem, 1993). Vyučující používají různé komentáře upozorňující na to, že ženy a muži mají rozdílné charakteristiky, především schopnosti. Komentáře mohou být zaměřeny pouze na skupinu žen či mužů, např. *blondýny, homosexuály*¹⁵⁶ atd.

Z hlediska toho, ke komu komentáře směřují, můžeme chování rozdělit na tři kategorie, které jsem předběžně označila takto: a) „dobírání a urážení“ – pozitivně i negativně laděné poznámky typu *Vidím, že vám počítání moc nejde, jste zkrátka typická žena,* b) „fragmentování“ – poznámky směřující k části skupiny, která je ironizována, což může vyvolat sblížení mezi vyučujícími a druhou částí skupiny, např. *Kdybychom si udělali soutěž blondýny versus brunety, vsadil bych si na výsledek,* c) „stereotypy“ – poznámky bez konkrétního adresáta, často související s výkladem učiva, např. *Snaha přinutit tento obor, aby v něm začaly působit ženy, je proti přírodě a přinese nám to jen neúspěchy.* Genderové stereotypy jsou používány ve všech třech kategoriích chování, nicméně v prvních dvou, které směřují ke konkrétnímu člověku či konkrétní skupině mohou být zastírány popisem charakteristik daného člověka či skupiny. Ve skutečnosti je ale osobní zkušenost v takových situacích

¹⁵⁶ Jeden ze scénářů v dotazníku obsahoval následující výrok učitele/ky: *Ten graf je vyvedený v pěkných barvách. To se vám homosexuálům jistě líbí. Výsledky jsou ovšem zcela špatně.* Z 832 respondentů/ek jej za obtěžování označilo 73 %.

druhotná a komentáře jsou činěny na základě generalizované představy o „správných ženách“ a „správných mužích“.

Komentáře obsahující stereotypy jsou často studujícími přijímány, protože korespondují s celkovým nastavením společenského diskurzu (tj. nevyvolávají překvapení) a bývají obvykle pronášeny s humorem, který jejich vyznění tlumí. Stejně jako u předchozí kategorie chování však při opakování nebo při odstupu od dané situace dochází k změně náhledu. Ilustrovat to lze na následující ukázce z rozhovoru: „*Při přednáškách ekonomie pan docent říkal: ‚Ženské žijí donekonečna, to je strašné, co to stojí stát, ta sociálka a zdravotní, měli bychom je likvidovat.‘ On to řekl jako vtip. I já jsem se zasmála. Ale tím, že z nás udělal jakoby nějaké vyžírky, tak to [že měl spadeno na holky] už jakoby podprahově pouštěl.*“

ZÁVĚR

Ačkoliv pojmenování sexuální obtěžování studující neuvžívají příliš často, popisují velkou škálu chování, které souvisí s sexualitou a genderovými stereotypy a které jsou pro ně ve školním prostředí obtěžující. Podle široké definice SGO, podle níž jde o chování vázané na sexualitu a genderovou příslušnost a vyvolávající v důsledku nepříjemné pocity, by se o obtěžování jednalo.

Jak bylo řečeno v úvodu, klíčovým rysem situací, v nichž k SGO dochází, je zneužívání moci, která je mezi vyučujícími a studujícími rozdělena nerovnoměrně. Studující si asymetrii uvědomují a do značné míry ji chtějí zachovat. Je sice pravda, že pro ně ideálním učitelem/kou je takový člověk, který v nich dokáže vzbudit dojem kolegiálního přístupu, ale vždy v mezích odbornosti a odlišného institucionálního postavení. Dojde-li k překročení těchto mezí, mohou vzniknout nepříjemné pocity související s tím, že situace je nově definována a další interakce se již nemohou řídit formálními i neformálními pravidly, které regulovaly učitelско-studentský vztah.

Důležité přitom je, že „předefinování situace“ může nastat velmi nečekaně a může souviset nejen s explicitními sexuálními výzvami, ale i s jemnějšími náznaky prohloubení osobního rozměru mezi učitelem/kou a studentem/kou. Celkový kontext genderového řádu i aktuální kontext studentské skupiny může navíc vést k tomu, že studující zpočátku takové chování nevnímají nepříjemně (mohou jej zlehčovat či jim dokonce může lichotit). Přijmout a zdůvodnit následnou změnu pocitů však již může být komplikované. Nicméně není v povinnostech, ani v možnostech studentů/ek předjímat, do jakých rozměrů mohou počáteční zdánlivé maličkosti narůst. Profesionální závazky jsou jednoznačně na straně učitelů/ek.

LITERATURA

Bem, S. *The Lenses of Gender: Transforming the Debate on Sexual Inequality*. New Haven: Yale University Press, 1993.

Fitzgerald, L. F., Gelfand, M. J., Drasgow, F. *Measuring Sexual Harassment: Theoretical and Psychometric Advances*. *Basic and Applied Social Psychology*, Vol. 17, 1995, 425-445.

Gutek, B. A. Sex and the Workplace: The Impact of Sexual Behavior and Harassment on Women, Men, and Organizations. Jossey-Bass: San Francisco, CA., 1985.

Marks, M. A.; Nelson, E. S. Sexual Harassment on Campus: Effects of Professor Gender on Perception of Sexually Harassing Behaviors. Sex Roles, Vol. 28, 1993.

McKinney, K. Sexual Harassment of University Faculty by Colleagues and Students. Sex Roles, Vol. 23, 1990, s. 421–438.

Paludi, M. A. (ed.) Ivory Power: Sexual Harassment on Campus. Albany: SUNY Press, 1990.

Kontakt

PhDr. et Mgr. Irena Smetáčková, Ph.D., Katedra psychologie, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Myslíkova 7, Praha 1

Irena.Smetackova@pedf.cuni.cz

[zpět na obsah](#)